

Anarkistinen kirjasto
Anti-Copyright

Murtumispiste

John Zerzan

2006

John Zerzan
Murtumispiste
2006

Haettu 26.7.2012 osoitteesta:

<http://takku.net/article.php/2007062606384517>

Alkuperäinen teksti: Breaking Point? by John Zerzan. Green
Anarchy #24 Spring-Summer 2007.

fi.theanarchistlibrary.org

Modernin elämän nopeasti kasvava taakka on raskaampi kuin olemme osanneet kuvitella. Muodonmuutos kiihtyy muuttaen elämän kudosta, asioiden koko tuntua. Menneisyydessä – ei kovinkaan kaukaisessa – muutos oli vielä vain osittainen. Nyt Kone piirittää meitä tunkeutuen yhä syvemmälle elämämme ytimeen lupaamatta pakotietä sen logiikasta.

Tähän asti ainoa vakaa jatkumo on ollut kehollista, ja se on tullut ennennäkemättömillä tavoilla haavoittuvaksi. Furedin (1997) mukaan asutamme nyt suoranaista paniikkia hipovan hätäännyksen kulttuuria. Postmoderni diskurssi tukahduttaa kärsimyksen artikulaatiot, mikä osoittaa sen mukautumista tulevan, systemaattisen tuhon väistämättömyyteen. Kroonisten, rappeuttavien sairauksien lisääntyminen käy hyytävästi yksin sen kanssa, että kaikki, mikä on teollisessa kulttuurissa ollut tervettä ja elämää vahvistavaa, syöpyy pois. Näin ollen sairauden etenemistä voidaan kenties hidastaa, mutta kaikenkaikkainen hoito ei ole kuviteltavissa tässä kontekstissa – siinä, joka tilanteen ensikädessä aiheuttikin.

Niin paljon kuin kaipaammekin yhteisöllisyyttä, se on kutaunkin kuollut. McPherson, Smith-Lovin ja Brashears (American Sociological Review 2006) kertovat, että 19 vuotta sitten keskiver-

toamerikkalaisella oli kolme läheistä ystävää; nyt vastaava määrä on kaksi. Sama kansallinen tutkimus paljastaa myös, että tänä aikana vailla yhtään ystävää tai uskottua olevien ihmisten määrä on kolminkertaistunut. Väestölaskennat osoittavat vastaavanlaisen jyrkän nousun yhden henkilön talouksien määrässä, siinä missä teknokulttuuri – kehitetty ”yhdistävyytensä” kanssa – kasvaa tasaisesti yhä eristävemmäksi, yksinäisemmäksi ja tyhjemmäksi.

Japanissa ”ihmiset eivät yksinkertaisesti harrasta seksiä” (Kitamura 2006) ja itsemurhien määrä on kasvanut nopeasti. Jokunen miljoona nuorta pysyttelee huoneissaan vuosien ajan. Ilmiötä kutsutaan hikikimoriksi, itse-eristykseksi. Stressi, ahdistus ja masennus ovat syvimpiä siellä, missä teknokulttuuri on kehittyneintä.

Kysymykset ja aatteet voivat virrata vain, jos ulkoinen ja sisäinen todellisuus sen mahdollistaa. Katastrofia kohti etenevä tilanteemme paljastaa todellisuuden vastaansanomattomasti. Olemme uusien, kiireellisten kysymysten ja totaliteetin – globaalien sivilisaation, joka ei voi tarjota vastauksia – törmäyskurssilla. Maailma, jolla ei ole tulevaisuutta, mutta joka ei osoita merkkejä tämän toiseikan myöntämisestä, uhraa kaikkien planeetan olentojen elämän, terveyden ja vapauden ohella oman tulevaisuutensa. Valitsemalla ylivoimalla harjalla ratsastamisen kaikissa muodoissaan, sivilisaation johtajat ovat aina haastaneet kaikki etäiset mahdollisuutensa valmistautuakseen elämään – sellaisena kun he sen tuntevat – loppumiseen.

Joillekuille on valjennut, että laajenevan kriisin – joka on niin massiivisen epäinhimillistä kuin ympäristöä tuhoava – syvyys kumpuaa itse sivilisaation ensisijaisista instituutioista. Valistuksen lunastamattomat lupaukset ja moderniteetti edustavat sivilisaationa tunnetun kohtalokkaan erehdyksen huipentumaa. Ei ole nähtävissä, että tämä Järjestys luopuisi siitä mikä on sitä määritellyt ja ylläpitänyt, ja ilmeisen epätodennäköisesti sen lukuisat ideologiset kannattajat voivat kohdata tosiasiat. Mikäli sivilisaation romahtaminen on jo alkanut – nykyisin epävirallisesti mutta laajasti oletettu prosessi – hallitsevan totaliteetin laajamittaiselle epämi-

häismodernin kaikenkattavan turmion perustelemiseksi? Sellaista ei ole. Vain järjestelmän oma voimattomuus; ei vastauksia, eikä tulevaisuutta.

Samaan aikaan meidän asiayhteytemme on epävarmuuden sosiaalisuus. Jokapäiväisen vakauden kiinnitysköydet on avattu, kun järjestelmä alkaa osoittaa moninaisia heikkouksia. Kun järjestelmä ei enää voi taata turvallisuutta, on sen loppu lähellä.

Historiallinen näköalapaikkamme on vertaansa vailla. Tarina yleismaailmallisen sivilisaation pahanlaatuisuudesta on helppo oivaltaa. Tämä ymmärrys voi olla voima viitoittamaan paradigman muutosta, sellaista joka voisi raivata tieltään sivilisaation ja vapauttaa meidät totunnaisesta halustamme hallita. Hirmuinen haaste, vähintäänkin; mutta muistelkaapa lasta joka sysättiin puhumaan suunsa puhtaaksi kollektiivisen itsepetoksen edessä. Keisarilla ei ollut vaatteita; lumous särkyi.

Mensvoortin ”Exploring Next Nature” (2005) paljastaa joissakin piireissä suosituksen luonnonherruuden logiikan: ”Seuraava luontomme koostuu siitä, mikä ennen oli kulttuurista.” Hyvästi, koneistamaton todellisuus. Joka tapauksessa luonto muuttuu mukamme, hän julistaa hilpeästi.

Tämä on koko luonnon käsitteen kadottamista – eikä vain käsitteen! Merkki ”luonto” kuitenkin nauttii epäilemättä suosiota, kun sisältö on tuhattu: ”eksoottiset” kolmannen maailman kulttuurituotteet, luonnolliset valmistusaineet ruoassa, jne. Valitettavasti kokemuksen luonto on kytköksissä luontokokemukseen. Kun jälkimmäinen on huvennut olemattomiin (aineettomaksi läsnäoloksi), edellinen on pilattu. Paul Berkett (2006) siteeraa Marxia ja Engelsiä päätyen siihen, että kommunismin myötä ”ihmiset eivät vain tunne, vaan myös tietävät ykseytensä luonnon kanssa, ”että kommunismi on ”ihmisen ja luonnon olemisen yhteyttä.” Teollis-teknologinen voitto sen vastakohtana – mitä räikeää tuotantouskoista hölynäköä. Kun sivuutamme kommunismisuunnituksen, kuinka monen nykyvasemmistolaisen mielipiteet eroavat marxilaisesta massatuotantohehketuksesta?

Huomiotta jätetty oivallus Freudin Civilization and its Discontents -teoksessa on ehdotus, että syvä, tiedostamaton ”sivilisaation tuottama syyllisyydentunne” aiheuttaa kasvavaa pahoinvointia ja tyytymättömyyttä. Adorno (1966) näki, että olennaista ”lähestyvälle katastrofille on oletamus järjenvastaisesta katastrofista alussa. Nykyään tyhjäksi tehty mahdollisuus johonkin muuhun on kutistunut katseen kääntämiseen pois katastrofista kaikesta huolimatta.”

Sivilisaation liikkeelle pano oli alkuperäinen, laadullinen, kerta-kaikkinen virhe planeetan elämän kannalta. Valistus – kuten aksiaalikauden maailmanuskonnot 2000 vuotta aikaisemmin – tarjosi ylivoiman alistamisen seuraavalle tasolle, korvaamattoman tuen teolliselle moderniteetille. Mutta mistä nyt löytyy lähde ylivoimaisille, oikeuttaville puitteille ahneen kehityksen uusille tasoille? Mikä uusi aatteiden ja arvojen valtakunta voidaan loihdittaa esiin myö-

selle tai hylkäämiselle saattaa olla kasvupohjaa. Itse asiassa totaliteetin jäykkyys ja sokeus saattavat olla rakentamassa näyttämöä ennennäkemättömälle kulttuuriselle muutokselle, joka voi puhjeta rivakasti.

Paradigman muutos pois päin tästä syvään juurtuneesta, mutta haavoittuvasta ja kohtalokkaan puutteellisesta järjestelmästä on tietenkin kaukana väistämättömästä. Toinen mahdollisuus on, että liian monet ihmiset, tavanomaisista syistä (pelko, velttous, tuotettu pystymättömyys, jne.) hyväksyvät passiivisesti todellisuuden sellaisena kuin se on, kunnes on liian myöhäistä tehdä muuta kuin yrittää tulla toimeen romahduksen kanssa.

On merkillepantavaa, että kasvava tietoisuus asioiden huonosta suunnasta, olkoonkin hapuilevaa ja yksilöllistettyä, käy syväällä, tunnetason rauhattomuudella ja monissa tapauksissa akuutilla kärsimyksellä. Tässä piilee mahdollisuus. Em. uudesta, selvästi kasvavassa olevasta näkökohdasta käsin valkenee, että meidän on haastettava se, minkä olemme lajina kohtaamassa, sekä poistettava planeettallisen selviytymisen esteet. Sivilisaation ja massayhteiskunnan täysimittaisen syytteidenluvun aika on koittanut. On ainakin mahdollista, että siitä seuraava tuomio voisi erilaisin täytäntöönpanoin tehdä tyhjäksi kuolonkoneen, ennen kuin tuho ja domestikaatio peittävät alleen kaiken.

Vaikka aiemmat menetykset auttavat meitä ymmärtämään tämän hetkistä kurjuuttamme, olemme nyt kiistattomasti alistettuja, puhtaasti suuremmissa mittakaavassa kuin koskaan. Piirittävä, vuolaasti leviävä tekno-maailma ohjailee siirtymään kohti yhä syvempää kontrollia jokaisella elämänelämällä. Adornon arvio 1960-luvulta osoittautuu osuvaksi tänäkin päivänä: ”lopulta järjestelmä tulee saavuttamaan pisteen – sana, joka tarjoaa sosiaalisen johtolangan on ”integraatio” – jossa jokaisen hetken yleismaailmallinen riippuvuus kaikista muista hetkistä tekee puheen syysuhteista aikansa eläneeksi. On joutavaa etsiä syytä monoliittisen yhteiskunnan sisällä. Syyksi jää vain tuo yhteiskunta itse.” (Negative Dialectics, s.267).

Totaliteetti, joka sulauttaa itseensä jokaisen ”vaihtoehdon” ja näyttää peruuttamattomalta. Totalitäärinen. Se on oma oikeutuksensa ja ideologiansa. Kieltäytymisemme, kutsumme purkamaan tämä kaikki, kohtaa yhä vähemmän vasta-argumentteja tai protesteja. Lopullinen vastaus on pikemminkin tämän suuntainen: ”Kyllä, näkemyksenne on hyvä, tosi, pätevä; mutta tämä todellisuus ei koskaan väisty.”

Yksikään epäinhimillisyydestä saaduista kuvitelluista voitoista ei ole muuttanut maailmaa turvallisemmaksi, ei edes yksin omalle lajillemme. Jokainen vallankumous on vain tiukentanut vallan otetta päivittämällä sitä. Lukuisten poliittisten suuntausten noususta ja tuhosta huolimatta tuotanto on aina voittanut. Teknologiset järjestelmät eivät koskaan vetäydy, ne vain etenevät. Olemme olleet vain niin vapaita tai autonomisia kuin Koneen toiminnan kannalta on ollut suotavaa.

Tällä välin on jatkettu tavanomaisen typerien päätelmien tekoa. ”Meidän tulisi olla vapaita käyttämään tiettyjä teknologioita työvälineinä omaksumatta teknologiaa elämäntavaksi.” (Valovic 2000). ”Digitaalitekniikalla luodut maailmat ovat todellisia niin pitkälti kuin päätämme pelata niiden pelejä.” (Downs 2005).

Ylivallan kuristusotteen ja joidenkin jahkailevien moderniteetin toimintaa koskevien harhakuvitelmien ohella Kone kohtaa synkkeitä tulevaisuudennäkymiä. On silmiinpistävä tosiasia, että elämää hallitsevan organisaation vallankahvassa olevat eivät enää edes yritä tarjota vastauksia tai myönteisiä ennusteita. Painostavimmat pulmakysymykset (kuten ilmastonmuutos) jätetään yksinkertaisesti huomiotta, ja Yhteisöä (markkinat plus eristyisyys), Vapautta (totaalinen valvontayhteiskunta) ja Amerikkalaista Unelmaa (!) koskeva propaganda on niin falskia, ettei sitä voida olettaa otettavan vakavasti.

Kuten Sahlins huomautti (1977), mitä monimutkaisemmaksi yhteiskunnat käyvät, sitä heikommin ne pystyvät vastaamaan haasteisiin. Jokaisen valtion keskeinen huoli on ennustettavuuden säilyttäminen; kun tämä kyky on silminnähden menetetty, niin ovat

ta välttää tämä johtopäätös pitäytymällä huomioimaan vain pinta, se, mikä on sallittua marginaaleissa. Niinpä jotkut näkevät Indymedian hajauttamisen riemuvoittona, ja vapaat ohjelmistot radikaalina haasteena. Tällainen asenne jättää huomiotta kaikkien korkean teknologian kehitystulosten ja käyttöjen teollisen taustan. Kaikki ”ihmeelliset työkalut”, mukaan lukien kaikkialla läsnä oleva ja erittäin myrkyllinen matkapuhelin, liittyvät läheisemmin esimerkiksi ympäristötuhoisaan teollistumiseen Kiinassa ja Intiasa kuin Wired-lehden puhtaisiin, lipeviin sivuihin. Wiredin pelastuskoiset väitteet ovat naurettavia hajanaisine, lapsellisine kuvitelmineen. Niistä roikkuvat voivat ylläpitää mokomia suunnattomia harhakuvia vain tarkoituksellisella sokeudella paitsi teknologian järjestelmälliselle luonnon tuhoamiselle, myös ihmisten globaalisti maksamalle hinnalle: myrkkyjen täyttämille elämille, raadannalle ja teollisille onnettomuuksille.

Kaikenkattavaa yleismaailmallista järjestelmää vastaan orastaa protesti-ilmiöitä, kuten ”hidas ruoka”, ”hitaat kaupungit”, ”hitaat tiet” -liikkeet. Ihmiset pitäisivät parempana, jos kaiken tieltään tuhoava jättiläinen pitäisi taukoa eikä ahmisi elämän solukkoa. Mutta todellinen rappio kiristää tahtiaan epämaailmastavalla, irtirepivällä kurssillaan. Vain radikaali häiriö voi suistaa sen radaltaan. Lisääntyvät ohjukset ja ydinaseet yhä useammassa maissa ovat tietysti niin ikään osa teknologisen imperatiivin yleistä liikettä. Masakuoleman peikko on moderniteetin kruunaava saavutus, sen nykytila, samalla kun ihmisen jälkeinen aika on subjektin lähestyvä teknologinen tila. Me olemme Megakoneen ajoneuvo, emme sen hyötyjiä, panttivankeina sen jokaisessa harppauksessa eteenpäin. Teknoihmisyyden tila hämmöttää, toden totta. Mikään ei voi muuttua ennen kuin teknologinen perusta on muutettu, pois pyyhitty.

Vallitsevia olosuhteita vahvistavat ne, jotka väittävät – klassiseen postmoderniin tyyliin – että luonto/kulttuuri on virheellinen kahtiajako. Luonnollinen maailma on evakuoitu, kivetty niille antautumislogiikan äänenpainoille, jotka sanovat luonnon aina olleen kulttuurista, aina käytettävissä valloitettavaksi. Koert van

nen yhteys: edistysajattelun ja massatuotannon lähes samanaikaiset syntyhetket. Siihen nähden Min Linin (2001) näkökulma on osuva: ”Moderni länsimainen ideologia sisältää vaatimuksen kognitiivisen diskurssin ja varman tiedon idean alkuperän kätkeymästä, jotta ideologia voitaisiin perustella tai oikeuttaa yleismaailmallistamalla sen tiedollinen pohja ja luomalla uusi pyhitetty valemetafyysisyys.”

Moderniteetti pyrkii aina menemään itsensä tuolle puolen toiseen tilaan, horjuen eteenpäin kuin pyrkiäkseen korjaamaan kauan sitten menetetyt tasapainon. Sen on taivuttava muuttamaan tulevaisuus – jopa sen oma – koska se tuhoaa nykyisyyden. Tarvitaan lisää modernisaatiota parantamaan modernin aiheuttamat haavat!

Vaikka moderniteetti painottaa vapautta, ovat modernit valistuneet instituutiot onnistunut parhaiten yhdenmukaistamisessa. Lyotard (1991) summasi kokonaistulosta näin: ”Uusi barbaria, lukutaidottomuus ja kielen heikkeneminen, uusi köyhyys, median häikäilemätön mielipiteenmuokkaus, mielen kurjistuminen, sielun käytöstä poistaminen.” Massaistetut, standardoidut elintavat kaikilla elämäalueilla uudelleentuottavat hellittämättä moderniteetin varsinaista hallintaohjelmaa.

”Kapitalismi ei luonut maailmaamme; kone sen teki. Tunnolliset, vastakkaisen todistamiseksi kehitellyt tutkimukset ovat haudanneet ilmiselvän tuhansien painosten alle.” (Ellul 1964). Tässä ei ole millään muotoa tarkoitus vähätellä luokkahallintaa, vaan muistuttaa siitä, että jakautunut yhteiskunta alkoi työnjaosta. Jakautunut identiteetti johti suoraan jakautuneeseen yhteiskuntaan. Työnjako on jakautumisen työvoimaa. Moderniteetin luonteen ymmärtämisestä ei ole pitkä matka teknologian roolin ymmärtämiseen jokapäiväisessä elämässämme, sellaisena kuin se on aina ollut. Lyotard (1991) otaksui, että ”teknologia ei ole ihmisten keksintöä. Pikemminkin toisin päin.”

Toimimme yhä homogeenisemmalla kentällä, maaperällä joka jatkuvasti käy läpi pidemmälle vietyä yhdenmukaistamista edesauttaakseen yhtä, globalisoitua teknojauhetta. On toki mahdollis-

myös valtion mahdollisuudet selviytyä. Kun lupaus turvallisuudesta kuihtuu, niin käy myös viimeiselle todelliselle tuelle. Monet tutkimukset ovat päättyneet siihen, että moninaiset ekosysteemit kohtaavat todennäköisemmin äkkinäisen katastrofaalisen romahduksen kuin käyvät läpi tasaisen, ennustettavan rappeutumisen. Määräsvallan mekanismit saattavat olla alttiita samansuuntaiselle kehitykselle.

Ennen oli sijaa manöövereille. Sivilisaation työntyminen eteenpäin oli varustettu turvaventiilillä: raja-alueella. Rooman imperiumin laajamittainen levittäytyminen itään 1100-1300-luvuilla, Uuden Maailman valloittaminen vuoden 1500 jälkeen, Pohjois-Amerikan työntyminen länteen läpi 1800-luvun. Mutta järjestelmä tulee ”kiinnitetyksi matkan varrella kasattuihin rakenteisiin” (jälleen Sahlins). Me olemme panttivankeja, kuten koko hierarkkinen kokoonpano. Koko järjestelmä on kiireinen, alituisessa muutoksessa; liiketoimia tapahtuu loputtomasti kiihtyvällä tahdilla. Olemme saavuttaneet tason, jossa rakennelma nojaa lähes täysin sellaisten voimien sulauttamiseen itseensä, jotka ovat enemmän tai vähemmän sen hallitsemattomissa. Oiva esimerkki on Etelä-Amerikan vasemmistohallitusten antama suoranainen tuki. Kyse ei ole niinkään uusliberalististen talouksien seurauksista, kuin vallassa olevan vasemmiston menestyksestä itseohjautuvan pääoman edesauttamisessa ja alkuperäiskansojen vastarinnan nielaisemisessä omaan vaikutuspiiriinsä.

Mutta nämä taktiikat eivät paina vaakakupissa enempää kuin kokonaisvaltainen sisäinen kankeus, joka asettaa tekno-pääoman tulevaisuuden vakavaan vaaraan. Kriisi on nimeltään moderniteetti itse, sen sattumanvarainen, kasaantuva paino. Mikä tahansa hallinto on tänä päivänä tilanteessa, jossa kaikki ”ratkaisut” vain syventävät hukuttavia ongelmia. Teknologian ja pakkovallan lisääminen ovat ainoat voimavarat, joihin nojata. Edistyksen ”pimeä puoli” seisoo nähtävillä ilmentäen moderneja aikoja.

Giddensin ja Beckin kaltaiset teoreetikot myöntävät, että moderniteetin rajat on saavutettu, joten tuho on nyt itämisvaiheessa ole-

va yhteiskunnan ominaisuus. Ja silti he, vaatimatta perustavanlaatuisia muutosta, tarjoavat toivoa siitä, että kaikki kääntyy hyväksi. Beck, esimerkiksi, peräänkuuluttaa teollistumisen ja teknologisen muutoksen demokratisointia – välttämällä tarkoin kysymästä, miksi sitä ei ole koskaan tapahtunut.

Tässä totaliteetissa ei ole sovintoa, ei onnellista loppua, ja on läpinäkyvän valheellista väittää muuta. Historia näyttää eliminoidun pelastuksen mahdollisuuden, sen suunta tekee tyhjäksi sen, mikä on käynyt kriittisestä ajattelusta. Läksynä on huomata kuinka paljon on muutettava uuden ja aidosti elinkelpoisen kurssin ottamiseksi. Valinnan hetkeä ei koskaan ollut; elämän kenttä tai kasvupohja muuttuu huomaamattomasti moninaisin tavoin, vailla draamaa, mutta valtavasti vaikutuksin. Jos ratkaisua etsittäisiin teknologiasta, se tietysti vain vahvistaisi modernin alistamisen ylivaltaa; tämä on pääasia meitä kohtaavassa haasteessa.

Moderniteetti on rajoittanut eettisen toiminnan sallittua laajuutta tukkien sen potentiaalisesti vaikuttavat purkautumistiet. Mutta todellisuus, joka tunkeutuu eteemme kriisin kohotessa, on tulos jälleen kerran keskeiseksi ja hellittämättömäksi. Ajattelu jäytää kaikkea, koska tämä tilanne syövyttää kaiken mitä olemme halunneet. Tajuamme että kaikki riippuu meistä itsestämme. Edes maailmanlaajuisen teknorakennelman romahtamisen todennäköisyys ei saisi houkutella meitä harhaan tunnustamasta ratkaisevia potentiaalisia roolejamme, vastuutamme tuhon moottorin pysäyttämistä. Passiivisuus, niin kuin tappiomielialakaan, ei edesauta pelastusta.

Olemme kaikki haavoittuneita, ja paradoksaalisesti tästä vieraannuttamisesta tulee pohja yhteisyydelle. Traumatisoituneiden kokoontuminen yhteen saattaa muodostaa hengenheimon, joka vaatii tervehtymistä. Koska voimme yhä tuntea kiihkeästi, eivätkä hallitsijamme voi levätä yhtään meitä rauhallisemmin. Syvä tarpeemme toipua merkitsee, että kukistumisen on tapahduttava. Toipuminen voi perustua vain sille. Asiat ”vain etenevät”, aiheuttaen

katastrofin joka tasolla. Ihmisille alkaa valjeta: se, että asiat vain etenevät, on tosiasia katastrofi.

Melissa Holbrook Pierson (*The Place You Love Is Gone* 2006) ilmaisi sen näin: ”Yllättäen se iskee nyt, hämmästyttävän helppotajuksena. Olemme armotta suuntaamassa konti Suuria Jäähyväisiä. Se on virallista! Käsittämätön on valmis käsitettäväksi. Se on vihdoin näkyvässä, koko ihmisen historian ollessa takanamme. Arvela, joka on jäljellä kurjasta sielustasi, tunnet sen tulevan, lopullisen kodinmenetyksen, suuremman kuin yhden ihmisen kyynelten syy. Yksityiset nyyhkytyksemme, sinun ja minun, saavat seurakseen massaitkun...”

Surkeus. Kurjistuminen. Aika palata sinne, minne emme koskaan oikein lakanneet kaipaamasta. ”Venytetty ja venytetty uudelleen joustavuuden rajalle, jossa se ei kestä enää,” Spenglerin sanoin.

Valistusaate, teollisen vallankumouksen ohella, alkoi 1700-luvun lopun Euroopassa panna alulle moderniteetin. Meille luvattiin tietoiseen kohtalomme ohjailuun perustuvaa vapauttaa. Mutta valistuksen vaatimukset eivät ole toteutuneet, ja koko hanke on kääntynyt itseään vastaan. Perustekijät, kuten järki, yleismaailmalliset oikeudet ja tieteen lait suunniteltiin tarkoituksella esitieteellisten, mystisten tiedonlajien laidan yli viskaamiseksi. Monimuotoiset, yhteisöllisesti ylläpidetyt elämäntavat uhrattiin yhtenäisen ja yhdenmukaisen, lain voimaan saattaman elämiskaavan nimeen. Kantin painottama moraalisten tekojen kautta saavutettava vapaus juontaa juurensa tähän kontekstiin, niin kuin myös ranskalaisten ensyklopedistien ohjelma perinteisen käsityön korvaamiseksi ajantasaisemmilla teknisillä järjestelmillä. Sivumennen sanoen, Kant, jolle omaisuus oli pyhitetty – ei yhtään vähemmällä kuin hänen kategorisella imperatiivillaan, vertasi suosiollisesti modernia yliopistoa teolliseen koneeseen ja sen tuotteisiin.

Useat valistuksen hahmot keskustelivat esiin nousevien modernien kehitemien eduista ja haitoista, eikä näillä muutamilla sanoilla voi tietenkään tehdä oikeutta valistuksen kysymykselle. Saatua kuitenkin olla hedelmällistä pitää mielessä tärkeä historialli-